

Når nogen dør

En håndbog
til forberedelse *inden*
og en hjælp til de efterladte *efter*
et dødsfald

Hvem er Danske Bedemænd?

Danske Bedemænd er brancheorganisation for uddannede bedemænd i Danmark. Danske Bedemænd blev stiftet i 1957, og vores medlemmer har i dag godt 300 medlemsforretninger fordelt over hele Danmark. De er underlagt foreningens faglige kvalitetskrav, etiske regler og desuden tilknyttet en garantifond.

I Danmark er der omkring 55.000 dødsfald om året. Døden er en naturlig ting, men hvert dødsfald er unikt og skal varetages ud fra det, der kendetegnede afdøde og de pårørendes ønsker til et værdigt farvel.

Vi arbejder konstant for, at medlemmerne leverer en høj etik og en sikker ydelse, da en begravelse eller bisættelse ikke kan gøres om. Mange af brancheforeningens bedemænd er certificerede, men fælles for alle er en kvalificerende grunduddannelse fulgt op med efteruddannelseskurser og løbende opdatering på samfundets regler, normer og generelle udvikling.

Vores logo er garanti for en kyndig, seriøs hjælp og vejledning både for dig, der selv vil være med til at bestemme dit farvel og for dig, der er pårørende.

Indledning

Døden er en naturlig del af livet, men når nogen dør, kan det være en overvældende tid for de pårørende. Det kan være svært at overskue de mange praktiske opgaver, krav samt beslutninger, der skal træffes rimeligt hurtigt.

Denne pjece er skrevet for at hjælpe de efterladte til at komme lettest muligt igennem de praktiske gøremål og til at give plads til det, der er vigtigst – at kunne tage en ordentlig afsked med den afdøde. Pjecen kan desuden være en hjælp for dem, der ønsker at forberede sig bedst muligt, inden livet slutter.

Pjecen er udgivet af brancheforeningen Danske Bedemænd. Du finder den nærmeste bedemand via foreningens hjemmeside eller du kan kontakte foreningens sekretariat.

Vi hjælper gerne med at besvare spørgsmål i forbindelse med dødsfald og om bedemandens arbejde generelt.

Med venlig hilsen

Danske Bedemænd
Engelsborgvej 52, 2800 Kgs. Lyngby
Telefon: 45 93 14 11
kontakt@bedemand.dk
www.bedemand.dk

Indhold

Dødsfaldet	6
Når et menneske dør	6
Dødskriterier	7
Donation af organer	8
Obduktion	9
Donation af egen krop til forskning	11
 Inden begravelsen	12
Ritualer og traditioner	13
Forberedelser til afskeden	13
Bedemandens rolle	15
Tag stilling	16
Når et barn dør	17
Transport af afdøde til eller fra Danmark	19
Når udlændinge dør i Danmark	21
 Begravelsen	22
I folkekirkens rammer	22
Kirkegårdene	24
Gravsteder	24
Ikke-medlemmer af folkekirken	26
Alternativ til traditionel begravelse	26
 Sorg og omsorg	27
Sorg er en reaktion	28
Sorgstøtte	28
Tilskud til psykologhjælp	29

Økonomi	30
Begravelseshjælp	31
Andre former for støtte	31
Hjælp når der mangler pårørende	32
Efterlevelsespension	32
Efterlevelseshjælp	33
Skatteforhold	34
Arbejdsmarkedets Tillægspension (ATP)	34
Indefrosne midler	36
Efterindtægt	38
Forsikringer	37
 Arv efter den døde	 39
Notartestamente med advokat	40
Notartestamente uden advokat	41
Vidnetestamente	41
Nødtestamente	41
Tilbagekaldelse	42
Skifterettens opgaver ved dødsfald	42
Bodeling	42
Boafgiften	47
Hæfte for afdødes gæld	48
Pårørendes opgaver efter dødsfald	49
Elysium Begravelsesopsparing	50
 Nyttige kontakter	 51
 Alfabetisk indeks	 54

Når et menneske dør

Når et menneske dør, skal en læge kontaktes som det allerførste. Lægen skal foretage et såkaldt ligsyn og udfærdige en dødsattest. Det er et retsligt dokument, der fastslår dødens indtræden og dens omstændigheder.

Hvis der er den mindste tvivl om, hvordan eller hvorfor dødsfaldet er sket, skal politiet underrettes, før lægen kan udskrive en dødsattest. Det er især, hvis personen findes uventet død alene i eget hjem; hvis døden er indtrådt pludseligt og ikke var forudset af lægelige grunde eller hvis der er mistanke om, at døden skyldes et strafbart forhold, selvmord eller ulykke. Politiet vurderer så, om der skal ske retslægeligt ligsyn og obduktion.

VED DØDSFALD I EGET HJEM, PLEJEHJEM MV.

Hvis dødsfaldet sker i eget hjem eller på plejehjem, kontaktes afdødes egen læge eller vagtlægen.

Vær opmærksom på, at lægen først kan udstede dødsattest, når den afdøde har et af de såkaldte sene sikre dødstegn som typisk først opstår nogle timer efter dødens indtræden. (Se også Døds-kriterier på næste side).

De pårørende skal selv sørge for transport af afdøde til et kapel eller lighus – eventuelt ved at bestille rustvognskørsel hos en bedemand.

VED DØDSFALD PÅ SYGEHUS

Når en sygehuslæge har udstedt dødsattest, bliver afdøde bragt til sygehusets kapel, hvor de pårørende også kan få lov at se den afdøde. Plejepersonalet har ansvaret for at gøre afdøde i stand, men pårørende har mulighed for at være med.

Det foregår normalt på sengestuen, men kan også foregå i kapellet afhængig af faciliteter til rådighed. Har pårørende særlige ønsker (beklædning, blomster, sang m.v.) vil plejepersonalet forsøge at hjælpe med at opfylde dem. Når afdøde lægges i kiste, sker det i kapellet oftest sammen med bedemanden samt plejepersonale.

Som nærmeste pårørende kan du få udleveret afdødes personlige ejendele. Det gælder dog ikke værdigenstande (f.eks. smykker og kontanter. Vielsesring og evt. ur vil dog i særlige tilfælde kunne udleveres til ægtefælle). Det opbevares af sygehuset, indtil der foreligger en skifteretsattest.

Dødskriterier

Der er to definitioner på, hvornår et menneske er afdødt ved døden:

HJERTEDØDSKRITERIET

Når hjertet er dødt, og åndedrætsfunktionen går i stå, kommer der misfarvninger på huden. Det er de såkaldte ligpletter (*livores*). Dertil kommer dødsstivhed (*rigor mortis*), der indtræder inden for nogle timer efter dødsfaldet. De kaldes sene *sikre dødstegn*, og først når mindst et af disse tegn viser sig, kan lægen udfærdige dødsattesten.

Fra det øjeblik døden indtræder, indtil lægen kan udfylde en dødsattest, kan der således gå flere timer.

HJERNEDØDSKRITERIET

Hjernedøden indtræder som følge af en meget stor skade i hjernen. Skaden kan opstå ved f.eks. en hjerneblødning, iltmangel til hjernen efter hjertestop eller efter en ulykke, hvor hjernen får store kvæstelser.

Hjernedød er, når hjernen er endegyldigt holdt op med at fungere, fordi der ikke længere kommer blod til hjernen.

Det betyder, at døden er indtrådt. Men kroppens hjerte og funktioner kan holdes i gang kunstigt og midlertidigt med respirator og medicin, så organ donation kan blive muligt.

Donation af organer

Det er i stigende omfang blevet muligt at redde eller forlænge menneskeliv ved at udskifte ødelagte organer med velfungerende organer fra andre mennesker.

I dag udtager man kun organer til transplantation fra personer, der er erklæret hjernedøde, og som ligger i respirator.

Folketinget aftalte dog i maj 2019 at genindføre det såkaldte hjertedøds-kriterium ved donation (cirkulatorisk død (DCD)). Det betyder, at man kan afvige fra at vente på sikre dødstegn, der kan tage mange timer, og i stedet koble den afdøde person på en hjerte-lungemaskine få minutter efter døden er indtrådt. Dette er for at forhindre, at organerne går til grunde på grund af blod- og iltstop.

Det var planlagt, at donation ved hjertedøds-kriteriet blev genindført i 2020, men på grund af coronapandemien har Sundhedsstyrelsen udsat den planlagte proces.

Transplantation kan ske, hvis afdøde har udfyldt et donorkort eller på anden måde tydeligt har ytret ønske om at donere sine organer.

Ellers skal to krav være opfyldt:

1. Afdøde må på ingen måde, i tale eller på skrift, have udtalt sig imod organdonation.
2. Nærmeste pårørende skal give deres samtykke til donationen.

Hvis du ønsker, at dine pårørende ikke skal være i tvivl om din holdning, kan du registrere dit valg i Organdonorregistret. Det gør du på www.organdonor.dk.

Fra du er 15 år, kan du:

- give fuld tilladelse til at donere alle dine organer,
- give begrænset tilladelse til at donere de organer, du har sat kryds ved,
- sige *ved ikke* og overlade beslutningen til dine pårørende,
- sige *nej* og nedlægge forbud mod organdonation.

Lige over en million danskere har registreret sig i donorregistret.

Obduktion

En obduktion betyder, at man foretager en ydre og indre undersøgelse af en afdød person. Kroppen bliver undersøgt udvendigt, hvorefter organerne bliver taget ud og undersøgt. I forbindelse med obduktionen kan der tages prøver til brug for yderligere undersøgelse. Efter obduktionen bliver organerne lagt tilbage i kroppen, og den lukkes igen.

Obduktionen sker dels for at fastslå dødsårsagen med størst mulig sikkerhed, dels at få kendskab til den eller de sygdomme,

afdøde har lidt af, og endelig at kunne vurdere den behandling, der er foretaget.

Der findes to typer obduktioner:

HOSPITALSOBDUKTION

Hvis dødsfaldet er sket på et hospital eller hvis afdøde indbringes til en skadestue – og politiet ikke er involveret i dødsfaldet – kan der foretages en hospitalsobduktion.

Denne kan foretages, hvis den afdøde efter sit fyldte 18. år skriftligt har givet tilladelse til obduktion. Hvis den afdøde har udtalt sig imod obduktion – eller dette må antages at stride mod afdødes livsopfattelse – kan obduktion ikke foretages.

Hvis afdøde ikke har oplyst sin mening om obduktion, skal de pårørende spørges og give tilladelse til obduktionen.

RETSLÆGELIGT LIGSYN – OBDUKTION

Hvis politiet involveres i et dødsfald, skal der foretages et retslægeligt ligsyn. Dette foretages af en overlæge fra Styrelsen for Patientsikkerhed (tidligere kaldet embedslæge) eller en retsmediciner sammen med politiet.

Ved ligsynet bestemmes det, om der eventuelt skal være en retslægelig obduktion. Hvis de pårørende nedlægger forbud mod obduktionen, vil afgørelsen blive truffet af byretten og eventuelt senere af landsretten.

Selve obduktionen foregår på samme måde som en hospitalsobduktion.

Donation af egen krop til forskning

Alle har mulighed for at testamentere deres krop til forskning eller uddannelse af nye læger. Testamenteringen kan ske til universiteterne i København, Aarhus og Odense.

Egen læge kan være behjælpelig med at oprette et testamente eller man kan selv rekvirere ansøgningsskema på et af de tre anatomiske institutter. Ansøgningen udfyldes og returneres til det pågældende institut.

Ved dødsfaldet kontaktes bedemanden, som kan vejlede om eventuel højtidelighed inden for den forholdsvis korte tidshorisont inden den afdøde skal overføres til universitetet.

Ekstra transportudgifter i forbindelse med testamenteringen betales af universitetet i begrænset omfang.

1. **København** – dækker transport til og fra instituttet i København øst for Storebælt.
Læs mere på: www.icmm.ku.dk/donation
Eller ring telefon 35 37 66 90.
2. **Odense** – dækker til og fra instituttet i Odense inden for Region Syddanmark.
Læs mere på: www.sdu.dk – søg på "donation"
Eller ring telefon 65 50 23 32
3. **Aarhus** dækker udgifter til en klassisk hvid kiste samt de udgifter, der er til transport i Jylland til Aarhus og herefter til krematoriet eller Vestre Kirkegård i Aarhus.
Læs mere på:
www.health.au.dk/forskning/donation-af-legeme
Eller ring telefon 87 16 71 71

Når lægen har udstedt dødsattesten, kan bedemanden være behjælpelig med at lægge afdøde i kiste og bringe til kapel. Ved ilægningen kan venner og familie få sagt endeligt farvel til afdøde. Hvis ikke sygehus- eller plejehjemspersonalet allerede har gjort afdøde i stand til ilægningen, kan bedemanden gøre det.

De pårørende er velkomne til at hjælpe med at gøre afdøde i stand og med at iføre tøj, som afdøde skal begravnes i. Det kan være eget tøj efter de pårørendes valg, eller man kan vælge klæder, som bedemanden kan levere.

Det er helt normalt, at de pårørende lægger nogle personlige ting i kisten til afdøde. Det anbefales især, at børn får mulighed for at tage en personlig afsked ved at lægge nogle ting, de forbinder med afdøde, i kisten. Det kan være en bamse, blomst, en tegning eller lign. Bemærk: Ingen glas, metal eller plastic

Ritualer og traditioner

Der er ritualer ved forskellige religioner og kulturer. Disse vil blive fuldt ud respekteret, hvis der bliver gjort opmærksom på, at afdøde ønskede det.

På sygehuse og i hjemmeplejen er man bekendt med, at f.eks. muslimske familier selv udfører vaske- og forberedelsesritualer.

F.eks. er udsyngning en gammel dansk skik rundt om i landet. Her bliver afdøde sendt på sin sidste rejse med sange eller salmer fra det sted, personen sov ind eller når afdøde med følge bringes til kapel. Man kalder det at synge afdøde ud.

Forberedelser til afskeden

ANMODNING OM BEGRAVELSE ELLER LIGBRÆNDING

Når der er en dødsattest og afdøde er bragt til kapel/lighus, handler det om at planlægge afskeden med afdøde. Formelt skal det gøres ved at lave en *anmodning om begravelse eller ligbrænding* på borger.dk. Den sendes til begravelsesmyndigheden, dvs. kirkekontoret i afdødes bopælssogn. Dette gælder uanset trosretning.

For at kunne lave anmodningen, er det vigtigt, at man forinden har taget stilling til en lang række forhold, herunder om den afdøde skal begraves eller kremes, om det bliver en kirkelig eller borgerlig handling, tid og sted, og hvor det sidste hvilested skal være, f.eks. en skovbegravelsesplads eller kirkegården, på et gravsted eller fællesgraven m.v.

Alt dette kan man få afklaret ved en samtale med bedemanden, sognepræsten eller f.eks. en bobestyrer, og du kan give fuldmagt til, at f.eks. bedemanden sender anmodningen og koordinerer det hele med de forskellige myndigheder.

Det er derfor vigtigt at finde alle tilgængelige dokumenter frem om den afdødes evt. kendte ønsker for afskeden. Det kunne være "Min sidste vilje" (læs mere på side 16), et testamente eller andre relevante dokumenter, såsom begravelsesopsparing. Tjek eventuelt hos familieadvokaten, banken eller den lokale bedemand.

KRAV OM ANMELDELSE

Det er et lovkrav, at dødsfaldet anmeldes senest to dage efter dødsfaldet. Den person, der anmoder, er også den, der juridisk set hæfter for begravelsesudgifter til det offentlige, og også den, der sikrer, at anmodningen ikke er i strid med afdødes kendte ønsker. Det er som oftest bedemanden, der sørger for at indsende anmodningen på vegne af nærmeste pårørende.

Ethvert dødsfald skal anmeldes til begravelsesmyndigheden, som er folkekirkens sognepræst eller kordegnekontoret i bopæls sognet. Kontaktoplysninger for sogn og kirkekontor findes på sogn.dk.

Man skal udfylde blanketten "anmodning om begravelse/ligbrænding". Det sker elektronisk via borger.dk. Hvis du er fritaget fra at bruge NemID, kan bedemanden eller kirkekontoret udlevere samt hjælpe med at udfylde en trykt blanket.

Begravelsesmyndigheden udsteder derefter en såkaldt godkendelsesattest (også kaldet påtegnet dødsanmeldelse), når de har godkendt anmeldelsen. Skifteretten, folkeregisteret og socialforvaltningen får herefter automatisk besked om dødsfaldet.

Den, der står som kontaktperson, bliver registreret som skifterettens kontaktperson (det behøver ikke at være familie til afdøde, men denne person hæfter for begravelsesudgifter hos det offentlige). Vær derfor også opmærksom på meddelelser, der kommer til e-boks i dagene og uger efter dødsfaldet.

Afdøde skal være kremeret/jordfæstet senest otte dage efter dødsfaldet. I nogle tilfælde kan man få fristen forlænget. Det afhænger af flere forhold, bl.a. årsag til forlængelse samt opbevaring af afdøde. Bedemanden kan hjælpe med at fastslå, om forudsætningerne er til stede og hjælpe med at ansøge.

Bedemandens rolle

Det er almindeligt at bruge en bedemand til at stå for det praktiske omkring transport, forberedelse og planlægning af begravelse/bisættelse. Bedemanden kan stå for stort set alt eller enkelte opgaver afhængig af hvor meget de pårørende selv ønsker at udføre.

Samtale kan foregå f.eks. i bedemandens lokaler eller i de pårørendes hjem. Her kan man i fred og ro tale om afdødes og pårørendes ønsker til højtideligheden.

Her aftales hvilke opgaver der skal udføres, pris for de enkelte ydelser samt en samlet pris. I vil sammen gennemgå hele forløbet og de forskellige muligheder for valg af kiste og urne, og er der særlige ønsker til blomster, gravsted, gravsten, annoncering, mindesammenkomst, herunder salmer, musikstykker, booking af solister m.v., så klarer bedemanden også det.

Du behøver ikke at medbringe dåbs- og vielsesattest ved mødet med bedemanden. Medbring blot afdødes personnummer, f.eks. sygesikringsbevis, samt eventuel ægtefælles personnummer.

VÆLG EN KOORDINATOR

De første dage handler det bl.a. om at underrette familie og venner, kontakte og aftale opgaver med en bedemand, samtale med præst/religiøs leder eller anden person, der skal varetage cere-

monien, vælge tid og sted for bisættelse/begravelse, overvejelser om kirke, mindesammenkomst, annoncering, valg af gravsted osv. Hvis I er en større familie, kan det derfor være en fordel at vælge en koordinator eller fra starten aftale, hvem der tager sig af hvad.

Senere i forløbet er der andre forhold at tage sig af, særligt de økonomiske såsom pension, forsikringer, opsigelse af lejemål, afmelde forbrugsafgifter, køretøjsregistrering, skat, ejendom, arv mv. Læs mere under afsnittet Økonomi.

Tag stilling

Man bør altid følge afdødes ønske. Hvis afdøde ikke har afgivet et skriftligt ønske, må de pårørende træffe beslutningen.

Man kan udtrykke sine ønsker for sin afsked i Min sidste vilje. Det er en tilkendegivelse enten digitalt eller i papirform for, hvad der skal ske efter ens død.

Det anbefales at benytte den digitale Min sidste vilje, så du kan være sikker på, at dine ønsker opbevares trygt over tid og er tilgængelig for pårørende og bedemanden, når dødsfaldet sker. På den måde kan de pårørende arrangere begravelsen eller bisættelsen med respekt for dine ønsker.

Min sidste vilje passer godt på dine data. Der bruges bl.a. NemID-login, der gør, at du selv kan oprette og til enhver tid ændre i Min sidste vilje, så den altid svarer til dine ønsker.

Du kan også kontakte din lokale bedemand eller brancheforeningen Danske Bedemænd for at høre mere om mulighederne.

www.minsidstevilje.nu

Min
sidste vilje

Når et barn dør

Afhængig af hvornår et barn dør, er der forskellige regler for, hvad forældrene har af muligheder og pligter i forhold til begravelse.

DØD EFTER 22. SVANGERSKABSUGE

For et barn, der dør kort tid efter fødslen eller er dødfødt efter 22. svangerskabsuge, har man pligt til at sørge for en begravelse eller bisættelse. Man har her 8 hverdage til at anmelde dødsfaldet.

Et dødfødt barn tildeles et administrativt cpr-nummer for at blive optaget i kirkebogen. Dødfødte børn kan ikke døbes eller navngives, men hvis der er foretaget en kirkelig begravelse, tilføjes oplysningerne om dette i kirkebogen.

Ved anmeldelsen om et dødfødt barn skal der registreres oplysninger om forældrene og hvordan begravelse/bisættelse skal foregå.

Man indsender blanketten *Anmodning om begravelse af dødfødt barn* til det sogn, hvor moren bor, uanset om forældrene er medlemmer af folkekirken eller ej. Er I som forældre ikke gift med hinanden, kan I også registrere faderskabet til barnet, ligesom det også er muligt at få registreret et kaldenavn til barnet.

Blanketter for disse forhold findes på borger.dk. Søg på *begravelse*.

Et levendefødt barn, der dør kort tid efter fødslen, skal have haft livstegn ved fødslen, såsom vejrtrækning, hjerteslag, tydelige bevægelser m.v. Alle levendefødte børn kan navngives og får en navneattest og et cpr. nummer, også selvom man ikke nåede at døbe barnet, mens det var i live.

ØKONOMISK OG PSYKOLOGISK STØTTE

Forældrene har mulighed for at få økonomisk støtte til begravelsen. Det kaldes begravelseshjælp og er et fast beløb for afdøde under 18 år. Beløbet er i 2022 på 9.850 kr.

UDVIDET SORGORLOV

Forældre har mulighed for at holde sorgorlov med dagpenge i op til 26 uger, hvis man mister sit barn fra 22. graviditetsuge og frem til barnet fylder 18 år. Man skal opfylde de almindelige betingelser for at få dagpenge efter barselsloven, bl.a. krav om at have en vis tilknytning til arbejdsmarkedet.

Ordningen administreres af Udbetaling Danmark. Læs mere på www.borger.dk/sorgorlov.

Forældre og søskende har også mulighed for at få psykologstøtte. Se under Tilskud til Psykolog på side 29.

DØDFØDT INDEN 22. SVANGERSKABSUGE

Er barnet dødfødt inden udgangen af 22. svangerskabsuge, kan forældrene bestemme, om de ønsker en begravelse/bisættelse.

Juridisk set anses det for en abort, og der kræves derfor ingen dødsattest eller anmeldelse om begravelse eller ligbrænding. Barnet kan indskrives i kirkebogen i forbindelse med en kirkelig handling, som for eksempel begravelse eller velsignelse. Barnet kan dog ikke døbes eller navngives.

Nogle sygehuse tilbyder en nedgravning på kirkegård af børn født mellem uge 12 og uge 22. Spørg personalet på sygehuset, hvad der er praksis på det sted.

For at en begravelse eller en urnenedsættelse kan ske på kirkegården kræves en særlig attest fra jordemoderen, denne kaldes

også en nedgravningsattest. Nedgravningsattesten afleveres til bedemanden eller på kirkegårdskontoret.

Fosteret opbevares på sygehuset (i op til tre måneder), indtil det hentes af personale, bliver lagt i trækiste, kremeret og derefter nedsat i en børnefællesgrav på nærliggende kirkegård. Man kan få oplyst på hvilket område af kirkegården, begravelsen har fundet sted.

SØSKENDE OG SORG

Det er meget forskelligt, om forældre ønsker en lille privat ceremoni kun med de allernærmeste eller om de vil markere afskeden sammen med venner og familiemedlemmer.

For ældre søskende kan deltagelse i afskeden være med til at gøre det mere virkeligt, når de ser den lille kiste. Det kan senere hen være en hjælp for barnet til at forholde sig til den sorg, som forældrene gennemgår. Det kan også hjælpe dem til at sætte ord på deres følelser og bearbejde deres sorg på deres måde. Man kan eventuelt aftale med en bedsteforælder eller anden person med en tæt relation til barnet at deltage og tage hånd om barnet, så forældrene kan være mere til stede mentalt ved ceremonien.

På spaedbarnsdoed.dk og www.mistetbarn.dk kan man finde gode råd og vejledninger til hvordan man tackler den sorg, det giver at miste et barn – både efter de første dage og over tid.

Transport af afdøde til eller fra Danmark

Hvis en person dør i udlandet, gælder særlige regler for transport af afdøde til Danmark. Mange af de samme regler gælder for en udlænding i Danmark, der skal transporteres ud af landet.

Hvis afdøde ikke skal kremes inden hjemtransport, skal en række dokumenter udfærdiges inden afdøde kan transporteres:

- **Dødsattest** med lægelige oplysninger, herunder om afdøde led af smittefarlig sygdom.
- **Dødsanmeldelse** hos rette begravelsesmyndighed
- **Anmodning fra bedemanden om transport af lig til udlandet.** Heri beskrives kistens beskaffenhed.
- **Loddeattest for zinkkister** (dog ikke nødvendig for Finland, Island, Norge og Sverige)
Afdøde lægges i en zinkkiste, som loddet sammen, så den er helt tæt, og anbringes derefter i en træbiste.
- **Balsameringsattest** – hvis afdøde skal transporteres med fly og flyselskabet kræver det)
Afdøde skal balsameres (behandling med stoffet formalin). Balsameringen bliver oftest foretaget på et lokalt hospital i det land, hvor afdøde opholdt sig.
- **Ligpas.** Der kræves ikke ligpas ved transport af aske. Når et lig skal transporteres til et andet land, kræves der et ligpas – dog Færøerne eller til Bornholm via Sverige. Ligpas udstedes af enhederne for Tilsyn og Rådgivning hos Styrelsen for Patient-sikkerhed.
Læs mere på stps.dk - søg på Udstedelse af ligpas
- **Legalisering.** Der kan også blive behov for at legalisere disse dokumenter. Den del varetager Udenrigsministeriet.
um.dk/da/rejse-og-ophold/legalisering

Ethvert medlem af Brancheforeningen Danske Bedemænd kan hjælpe med det praktiske for dokumentation og transport og samt kende til regler for de enkelte lande.

REJSEFORSIKRING

Man skal være opmærksom på, at det gule sundhedskort og det blå EU-sygesikringskort ikke dækker hjemtransport ved dødsfald eller sygdom under ophold i udlandet, uanset om man er på ferie eller forretningsrejse. Man skal tegne en rejseforsikring, der ikke kun dækker hjemtransport ved sygdom, men også ved død.

Man kan få besvaret sine spørgsmål om hjemtransport og sygesikring hos Udbetaling Danmark – International Sygesikring.

Spørgsmål om rejseforsikringer kan man stille til Forsikringsoplysningen.

Kontaktoplysninger står i afsnittet Nyttige kontakter på side 51.

Når udlændinge dør i Danmark

Der gælder de samme regler for transport af afdøde, hvis en udlænding dør i Danmark. Men reglerne for støtte til transportudgifter er forskellige fra land til land.

Ethvert medlem af Brancheforeningen Danske Bedemænd kan hjælpe med det praktiske omkring transport og regler for de enkelte lande.

I folkekirkens rammer

Hovedparten af danskerne (73,8 % i 2021) er medlemmer af folkekirken. De har derved tilkendegivet ønske om, at en kirkelig handling skal markere afslutningen på deres liv. En kirkelig handling kan foregå både i kirken, i et kapel og er kendetegnet ved, at der medvirker en præst.

SAMTALEN MED PRÆSTEN

De efterladte møder ofte præsten ved samtalen inden begravelsen. Samtalen tjener det formål, at tilrettelægningsen af begravelsen eller bisættelsen kan blive så god som mulig. Det aftales bl.a., hvilke salmer, der skal synges, og de pårørende fortæller, hvilke overvejelser den afdøde og/eller de pårørende eventuelt har gjort sig i forbindelse med den kirkelige handling.

I Danmark er der tradition for, at det er præsten, der taler over afdøde og ved samtalen med de pårørende får præsten mulighed for at danne sig et billede af afdøde og afdødes liv. Samtalen giver med andre ord præsten en indfaldsvinkel til at vælge tema og "tone" for den kirkelige handling. Det er også muligt for en pårørende at tale om den afdøde ved den kirkelige handling, hvis det aftales med præsten.

HØJTIDELIGHEDEN

Ved noget så skelsættende som døden har vi ofte brug for særlige ritualer. Begravelsesritualet kan skabe et "rum", hvor vi er sammen i et forløb, der både består i erkendelsen af døden som en realitet og vores fremtidige liv uden den afdøde.

Der er få krav til højtideligheden, men ritualbogen foreskriver, at præsten, efter at have nævnt afdødes navn, skal kaste jord på kisten tre gange med ordene: *"Af jord er du kommet. Til jord skal du blive. Af jorden skal du igen opstå."* I forlængelse heraf bedes Fadervor og velsignelsen lyses.

Ved en jordfæstelse foregår jordpåkastelsen ved graven og ved en bisættelse foregår den inde i kirken.

Dertil er der tradition for, at der er en tekstlæsning fra Bibelen, og at præsten holder en tale eller prædiken. Talen indeholder normalt både en forkyndende del og en personlig del om afdøde. Der bliver endvidere sunget tre til fire salmer. For mange er det vigtigt, at højtideligheden foregår i afdødes ånd, så man er omhyggelig med at vælge salmer, som afdøde holdt af eller som minder om ham eller hende.

Organisterne i de danske kirker er kun forpligtet til at spille salmer fra salmebogen, men i mange tilfælde vil organisten dog acceptere at spille andre sange, hvis det drejer sig om en melodi,

som med rimeligt resultat kan spilles på et kirkeorgel og hvis præsten accepterer ønsket. Man må altså forhøre sig i det konkrete tilfælde. I nogle tilfælde kan man også aftale med præsten selv at medbringe musik og anlæg til at afspille det på.

PRÆSTEN SOM SJÆLESØRGER

Præsterne påtager sig også rollen som sjælesørger, når de aflægger præsteløftet, og det er et løfte og en rolle, som de fleste præster tager meget alvorligt. Det betyder i praksis, at præsten normalt vil komme på besøg hos den nærmeste efterladte efter begravelsen og stille sig til rådighed for en eller flere samtaler, hvis den efterladte skulle ønske det. Man kan også altid selv kontakte præsten og bede om en samtale – også selvom der skulle være gået år efter dødsfaldet. Præsten har tavshedspligt.

Kirkegårdene

De danske kirkegårde ejes og administreres af folkekirken, hvor menighedsrådet sætter reglerne i form af kirkegårdsvedtægterne. I nogle byer er det kommunen, der administrerer kirkegårdene.

Nogle sogne og provstier har i de seneste år valgt at gøre visse ydelser gratis for medlemmer af folkekirken, bl.a. gravning og tildækning af grave. Du kan altid finde gældende priser på kirkegårdenes hjemmesider.

Gravsteder

Kirkegårdene har forskellige typer gravsteder til både kister og urner. Men hvordan de er anlagt, og hvad de koster, varierer meget. De fleste kirkegårde har etableret anonyme fællesgrave, hvor afdødes urne kan blive sat ned – også kaldet ”de ukendtes grav”.

På nogle kirkegårde kan de pårørende få oplyst, hvor urnen sættes ned. Men i de fleste tilfælde lægger de pårørende blomster ved monumentet ved Fællesgraven.

Det er også blevet mere almindeligt at bruge mindesten som en slags kompromis mellem de ukendtes grav og et egentligt gravsted. En mindesten er en plade, som lægges vandret i jorden, oven på kisten eller urnen. Mindestenen kan give de samme oplysninger om afdøde, som en gravsten gør.

Mange kirkegårde har også andre former for fællesgrave. På alle fællesgrave er der krav om renholdelsesaftale.

Traditionelle gravsteder giver mulighed for individuel tilplantning og gravsten. Man kan vælge selv at renholde gravstedet, eller man kan vælge at lade kirkegården gøre det. Dette kan aftales enten som årsregning/halvårsregning eller man kan lave en aftale for hele fredningsperioden gennem stiftet (legatgravsted).

Kirkegårde har forskellige regler for, hvilke typer sten, man må anvende, så det er en god ide at spørge graveren til råds, før man køber en sten.

Et gravsted er kun fredet i et begrænset antal år. Hvor lang tid der går, før en ny kiste eller urne igen kan blive nedsænket i graven, er forskelligt. En urne er fredet i mindst 10 år og en kiste i mindst 20 år. Det kan variere ud fra kirkegårdens jordforhold. Fredningstid er defineret i kirkegårdens vedtægter, der altid er at finde på deres hjemmeside.

Kirkegårdens kontor skriver til indehaveren af gravstedet, før graven bliver nedlagt, så man kan nå at forlænge fredningstiden.

Ikke-medlemmer af folkekirken

I dag er der flere muligheder for begravelse. Er afdøde ikke medlem af folkekirken, har man som udgangspunkt ikke adgang til at have en præst til stede ved sin begravelse.

Der er ingen lovkrav til, hvordan en ikke-kirkelig ceremoni skal foregå, blot skal almindelig sømmelighed overholdes. Ceremonien kan foregå i eget hjem eller fra sygehuskapel, krematoriumskapel, og i nogle sogne også fra kirkens kapel.

Alternativ til traditionel begravelse

Hvis man ikke ønsker, at afdøde skal begraves eller nedsættes på en kirkegård, er der alternative muligheder. For alle alternativer gælder, at afdøde skal kremes.

1. Afdødes aske kan spredes over havet.
Der skal ligge et skriftligt ønske fra afdøde om, at askespredning ønskes. Ligger der ikke et skriftligt ønske, er det begravelsesmyndigheden, der tager stilling til, om der alligevel kan gives tilladelse til askespredning.
2. Afdøde kan komme i privat jord.
Grunden skal være mindst 5.000 kvadratmeter, og begravelsesstedet må ikke ligne et gravsted. Der skal tinglyses en servitut på grunden. Det kan bedemanden også hjælpe med.
3. Inden for de seneste år er der kommet mulighed for at få nedsat en urne i kommunale og private skovebegravelsespladser (ikke indviet jord) og skovkirkegårde (indviet jord)
Den lokale bedemand kan orientere nærmere om, hvor der findes en skovkirkegård eller skovbegravelsesplads og om eventuelle aktuelle planer for anlæggelse af en i nærheden.

At miste et menneske, man har været knyttet til, vil skabe en reaktion. Sorgen kan have mange facetter og forløber meget individuelt. Der findes ikke en entydig beskrivelse af eller formel for, hvordan et menneske reagerer eller bør reagere i sorgen.

Selvom et dødsfald kan beskrives som forventet eller sker som enden på et langt levet liv, er det sjældent muligt at forberede sig helt på sin egen eller andres reaktion. Sker et dødsfald uventet og pludseligt, kan der opstå en følelse af afmagt og angst i den efterladte. I den situation kan det være svært at handle rationelt eller finde klarhed til at tage beslutninger, og det er derfor nødvendigt med god tid og omsorg fra andre.

For de fleste kommer erkendelsen af det uigenkaldelige tab gradvist, og sorgen kan føles dybere og mere påtrængende, som dagene går. Måske forstår den efterladte tabet på et intellektuelt plan men endnu ikke på det følelsesmæssige. For nogle vil dødsfaldet være så stort et chok, at alt går i stå og en reaktion udebliver.

Sorg er en reaktion

For den sorgramte er det værdifuldt, at de pårørende viser styrke til at være sammen med den sorgramte om det, der er og det, der opstår. Som sorgramt er det mere givende at blive spurgt og mødt med interesse end at blive tilbudt forudindtagne holdninger eller færdige løsninger.

Som pårørende til en sorgramt kan det også være svært at adskille, hvad der er den sørgendes behov og hvad der er ens eget behov for at trøste, fordi det er en svær situation at være i. Sig gerne højt, hvad du som efterladt føler eller ønsker.

Sorg kan beskrives som den proces, hvor man stille og roligt og i sit eget tempo lærer at leve uden den, man har mistet og det, relationen betød for én. Det betyder, at der er mange nye opgaver, der skal accepteres og forstås. Det er opgaver af både praktisk og mental karakter.

På det praktiske plan skal den sorgramte måske tilegne sig nye vaner, færdigheder og ansvarsområder. På det mentale plan handler det om både at skulle sige farvel, men også at forstå, at det er vigtigt at lade mindet leve videre og få sin plads. På den måde er sorgprocessen fuld af modsætninger og udfordringer. Både den sorgramte og de pårørende må acceptere, at der ikke findes en fast model for sorgens retning og at det kræver mod at leve med netop denne uvished.

Sorgstøtte

I sorgen kan der opstå komplikationer, der kræver ekstra opmærksomhed. Det kan vise sig ved, at den efterladte ikke kan sove eller finde ro, oplever tiltagende angst, har mange skyldtanker eller mister lysten til selv at leve. Opstår disse tegn, er det

vigtigt at tilbyde mere støtte og opfordre den efterladte til at søge professionel støtte.

Som pårørende til sorgramte er det vigtigt at have mod til at være med i sorgprocessens mange facetter. Du gør det bedst ved at vælge at have tid til at lytte, spørge og måske være til praktisk hjælp. Du viser omsorg ved at være interesseret og rummelig.

Det er hårdt at sørge og derfor er det lige så naturligt, at den sorgramte indimellem ikke har kræfter til at sørge, men bare vil holde "fri fra sorgen" en stund. Støt også op om dette velvidende at det ikke betyder, at sorgen så er væk.

Tilskud til psykologhjælp

Den offentlige sygesikring giver tilskud til behandling hos psykolog efter en pårørendes dødsfald. Ved pårørende forstås den nærmeste familie, dvs. ægtefælle/samlever, søskende og børn. Stedforældre og halvsøskende vil også normalt være omfattet.

Man kan få tilskud til behandling hos en psykolog, der har overenskomst med sygesikringen. Man kan få støtte til op til 12 konsultationer. Det er den pårørendes egen læge, der henviser til psykolog og søger tilskud i den pårørendes region.

Man kan blive henvist op til seks måneder efter dødsfaldet (i nogle tilfælde op til 1 år). Sygesikringens tilskud svarer til 60 procent af psykologens honorar.

Sygeforsikringen Danmark giver også tilskud til behandling hos psykolog, hvis man er medlem af sygeforsikringens gruppe 1, 2 eller 5.

Læs mere på www.sygeforsikring.dk/tilskud

Afdødes konti i pengeinstitutterne bliver spærret, indtil boet er behandlet i Skifteretten, eller der er fundet en bobestyrer. Banken vil dog oftest udbetale til begravelsen fra afdødes konto.

Vær derfor opmærksom på automatiske ind- og udbetalinger (f.eks. Betalingsservice), da der godt kan gå flere dage inden banken automatisk orienteres om dødsfaldet.

Det offentlige, banker og forsikringsselskaber får automatisk besked fra CPR-registret ved dødsfaldet. Vær opmærksom på, om der skal tilbagebetales offentlige ydelser afhængig af dato for dødsfaldet, og om varme- og huslejetilskud bortfalder.

Der er forskel på omkostningerne ved en begravelse i forskellige egne af Danmark. Hvis der ikke er penge til begravelsen i afdødes bo, er det den, der har anmodet om begravelsen, som hæfter for betalingen.

Begravelseshjælp

Ved dødsfald kan pårørende søge om begravelseshjælp fra det offentlige. Det er Udbetaling Danmark, der administrerer ordningen og ansøgningen foregår digitalt. Bedemanden hjælper gerne med det.

Normalt bliver minimumsbeløbet udbetalt senest en måned efter, at Udbetaling Danmark har modtaget ansøgningen. Beløbet bliver beregnet på baggrund af afdødes og den eventuelle ægtefælles formue. Der udbetales maksimalt kr. 11.800,- (i 2022).

Men der er undtagelser, hvis afdøde er:

1. Under 18 år – så er hjælpen på kr. 9.850,- (i 2022).
2. Født før 1. april 1957 – så er man under alle omstændigheder, uanset formue, garanteret et beløb på 1.050 kr., hvis man søger begravelseshjælpen.

Der er flere betingelser for at få udbetalt den formuebetingede hjælp. Formuegrænser: Personer uden ægtefælle – 19.750 kr. Personer med ægtefælle og / eller børn under 18 år – 39.450 kr. Man kan få flere oplysninger om betingelser for begravelseshjælp hos Udbetaling Danmark eller hos bedemanden.

Andre former for støtte

Man kan søge kommunen om en særlig hjælp til begravelsen. Som hovedregel skal man være efterladt ægtefælle eller have levet sammen i mindst 3 år med et lille indkomstgrundlag, som eksempelvis pensionister eller uddannelsessøgende.

Der skal benyttes en særlig blanket (ansøgning om enkeltydelser, jfr. Aktivlovens § 81) til brug for ansøgningen, og blanketten skal indsendes og behandles af den pårørendes/ansøgerens bopælskommune.

Hvis man er folkepensionist eller "gammel" førtidspensionist søges efter pensionsloven 14, stk. 1.

Der findes endvidere en regel om, at der altid skal være adgang for ubemidlede til at få et gravsted udlagt uden vederlag.

SYGEFORSIKRINGEN DANMARK

Hvis afdøde var medlem af Sygeforsikringen Danmarks gruppe 1 eller 2, kan man få begravelseshjælp på 1.400 kr. (i 2022)

ARBEJDSSKADEFORSIKRING

Når dødsfaldet sker som følge af en arbejdsskade, får de efterladte ud over erstatningssummen også et overgangsbetrag. Det skal dække de umiddelbare udgifter i forbindelse med dødsfaldet.

LOVPLIGTIG ANSVARSFORSIKRING

Ved dødsfald som følge af trafikulykke, uanset hvem der bærer ansvaret, kan der i en del tilfælde udbetales erstatning både til de efterlevende og til dækning af begravelsesudgifter.

Hjælp når der mangler pårørende

Kommunen kan være nødsaget til at overtage hele ansvaret for begravelsen og betalingen. Det gælder, hvis afdøde ikke har pårørende, eller hvis de pårørende fralægger sig alt ansvar og meddeler kommunen deres beslutning med det samme. I sidstnævnte tilfælde mister de pårørende også enhver indflydelse på begravelsen, ligesom afdødes bo bliver udlagt til kommunen.

Efterlevelsespension

Når den ene af to ægtefæller eller samleverer – der begge modtager social pension – dør, fortsætter udbetalingen af pensionisternes sammenlagte pensioner (efterlevelsespension) i en periode

svarende til 3 måneder fra dagen efter dødsfaldet. Det er Udbetaling Danmark, der administrerer ordningen.

Efterlevelsespensionen udbetales kun, hvis ægtefællerne havde fælles bopæl/folkeregisteradresse på dødstidspunktet.

Efterlevelsespension udbetales ikke, hvis den ene ægtefælle er flyttet på plejehjem.

Da afdødes personfradrag ophører pr. dødsdagen, skal man være opmærksom på, at efterlevelsespensionen vil blive mindre, fordi der bliver trukket skat af det fulde beløb.

Efterlevelseshjælp

Efterlevelseshjælpen er en håndsækning til efterladte ægtefæller og samlevende, der har små indtægter og formuer.

For at komme i betragtning er det en betingelse, at man har delt samme bopæl (inden for Europa) i de sidste tre år før dødsfaldet, og at ens indtægter og formue ikke overstiger nogle nærmere fastsatte grænser. Hjælpen er en skattepligtig engangsudbetaling.

Man kan søge om efterlevelseshjælp gennem Udbetaling Danmark og ansøgningen foregår digitalt. Udbetaling Danmark skal have modtaget ansøgningen senest 6 måneder efter dødsfaldet. Der kan ikke ydes efterlevelseshjælp til efterlevende ægtefæller eller samlevende, der modtager efterlevelsespension.

FORMUE I EGEN BOLIG

Hvis den efterladte er fyldt 65 år eller får efterløn, pension eller delpension og har en større formue i egen bolig, kan efterlevelseshjælp udbetales i form af et lån uanset formuen i egen bolig. Det er Udbetaling Danmark, der administrerer ordningen.

Lånet skal først betales tilbage, når boligen bliver solgt, eller den efterladte dør. Til den tid skal man også betale renter. Modtager man efterlevelsuspension, kan der ikke ydes efterlevelseshjælp i form af lån i egen bolig.

Skatteforhold

Når en ægtefælle dør, medfører det som regel ændringer i den efterlattes skatteforhold. Det betyder, at man skal henvende sig til Borgerservice i sin kommune for at få lavet forskudsregistreringen om, når man har været i skifteretten. Grænsen for, hvornår dødsboet undgår skattepligt, bliver reguleret hvert år.

Arbejdsmarkedets Tillægspension (ATP)

ATP er en obligatorisk, lovpligtig pensionsordning for lønmodtagere fra alderen 16 år, der har lønnet arbejde mindst 9 timer ved samme arbejdsgiver. Ordningen bliver finansieret af bidrag fra arbejdsgivere og lønmodtagere.

ATP udbetaler engangsbeløb til ægtefællen efter fire forskellige regler:

- Hvis afdøde har indbetalt efter 1. januar 2002
- Hvis afdøde er født efter den 30. juni 1925
- Hvis afdøde er født mellem 1. juli 1925 og 30. juni 1941
- Hvis afdøde er født før 1. juli 1925

Rettigheder efter gamle ordninger gælder stadig. Har den efterlevende ret til et engangsbeløb både efter den nye og den gamle ordning, udbetales kun det største af beløbene.

Efterlevende ægtefæller, der allerede modtager løbende ægtefællepension efter de tidligere regler, fortsætter blot med at modtage deres ægtefællepension livsvarigt.

ENGANGSBELØB

Når et ATP-medlem dør, har en ægtefælle/samlever og børn under 21 år ret til et engangsbeløb fra ATP. Det er en betingelse, at:

- afdøde har været medlem af ordningen i mindst 2 år, og
- afdøde har betalt bidrag, som svarer til 2 års fuldtidsbeskæftigelse, og
- samlevende skal have haft fælles folkeregisteradresse i 2 år forud for dødsfaldet.

HVIS AFDØDE HAVDE BETALT BIDRAG TIL ATP EFTER 2002

Som hovedregel vil alle berettigede efterladte få et engangsbeløb på kr. 75.000. Ved udbetaling bliver der trukket 40 procent af beløbet i afgift til staten. Engangsbeløbet falder med 15.000 kr. hvert år, fra året efter afdødes folkepensionsalder. Beløbet bortfalder helt fem år efter afdødes folkepensionsalder.

HVIS AFDØDE HAVDE BETALT BIDRAG TIL ATP FØR 2002

Efterladte ægtefælle har ret til det engangsbeløb, hvis størrelse afhænger af, hvor meget afdøde har indbetalt til ATP samt alder.

UDBETALING

ATP udbetaler automatisk engangsbeløb til de berettigede efterladte, medmindre de bor i udlandet. Udbetaling sker normalt inden for 3 uger efter dødsfaldet, da ATP får direkte besked fra Folkeregistret.

Der betales 40 procent i afgift til staten for alle engangsbeløb.

Du kan læse mere om ordningerne på borger.dk

Søg på: Lovgivning for udbetaling ved død til ægtefælle

BØRNESUM

Børnesum udbetales til børn under henholdsvis 18 og 21 år afhængig af hvornår afdøde indbetalte til ATP.

Udbetaling er afhængig af nærmere fastsatte regler. Reglerne er nærmere beskrevet på borger.dk

Søg på: Udbetaling af ATP Livslang Pension ved død

EFTER EN SKILSMISSE

Fraskilte kvinder kan i nogle situationer bevare retten til et beløb efter deres fraskilte mand efter de gamle regler. Det er bl.a. en betingelse, at manden skal være pålagt bidragspligt ved skilsmis- sen, og at bidragspligten stadig gælder ved mandens død.

Fraskilte kvinder skal selv sørge for at få deres ret registreret hos ATP. Det bør ske snarest efter skilsmissen ved indsendelse af skilsmisshedokumenterne til ATP. En fraskilt kvindes ret til en- gangsbeløb bortfalder, hvis hun gifter sig igen. Fraskilte mænd har ikke denne mulighed.

SKAT AF ATP

Løbende pensionsudbetalinger er almindelig skattepligtig ind- komst, mens der skal betales en afgift på 40 procent af engangs- beløb.

Yderligere oplysninger om ATP kan fås hos ATP-Huset. Kontakt- oplysninger står i afsnittet Nyttige kontakter på side 51.

Indefrosne dyrtidsportioner

I perioden 1. september 1977 til 31. august 1979 tilbageholdt staten de såkaldte indefrosne dyrtidsportioner. Disse penge blev indbetalt til ATP-fonden, og administreres nu af Lønmodtagernes Dyrtidsfond (LD).

Pengene er lønmodtagernes personlige ejendom og er noteret på en konto for hver enkelt lønmodtager. For at få udbetalt et beløb fra LD skal lønmodtageren have været beskæftiget helt eller delvist i den nævnte periode.

I forbindelse med dødsfald får LD automatisk besked om dødsfaldet fra folkeregistret.

Derefter henvender fonden sig til den skifteret, der behandler boet, og spørger, hvem der skal have pengene udbetalt. Udbetaling sker automatisk.

Indefrosne feriepenge

Lønmodtagernes Feriemidler er en fond, der forvalter de feriepenge, der bliver optjent i overgangsåret 1. september 2019 til 31. august 2020 i forbindelse med den nye ferielov.

Fonden udbetaler automatisk opsparingen til dødsboet på samme vis som indefrosne dyrtidsportioner. (Se ovenfor.)

Bemærk, at feriemidler allerede kan være udbetalt delvist eller helt i forbindelse med coronapandemien i 2020-21.

Efterindtægt

Hvis afdøde var funktionær eller tjenestemand, får efterladte hvad der nogenlunde svarer til tre måneders løn. Det præcise beløb kan man få oplyst hos arbejdsgiveren.

Forsikringer

Man skal være opmærksom på, at udbetalingen fra en forsikring indgår i afdødes bo, hvis afdøde ikke har skrevet, hvem der skal modtage forsikringssummen.

Hvis der derimod er indsat en begunstiget i forsikringen, får den begunstigede forsikringssummen direkte, og pengene tæller ikke med i afdødes bo.

En del af de kapitalpensioner, som mange danskere har i pengeinstitutter, er udstyret med gruppelivsforsikringer, hvor der ikke står påført nogen modtager. Den begunstigede skal under alle omstændigheder betale en såkaldt boafgift af forsikringssummen, uanset hvordan afdødes bo i øvrigt bliver behandlet.

GRUPPELIVSFORSIKRING

Mange fagforeninger og arbejdspladser har en gruppelivsforsikring, som medlemmerne betaler til. Forsikringssummen afhænger af alder. Gruppelivsforsikringer, der er tegnet i et pengeinstitut som del af en kapitalpension, har fradragsberettigede præmier. Derfor skal der betales 40 procent i skat af forsikringssummen, når den bliver udbetalt. Ved øvrige gruppelivsforsikringer kan man ikke trække præmierne fra i skat, men her er hele forsikringsudbetalingen skattefri.

ANDRE FORSIKRINGER

Når dødsfaldet er sket som følge af en ulykke, har tre forsikringstyper særlig interesse:

1. Ulykkesforsikring.
2. Ansvarsforsikring.
3. Arbejdsskadeforsikring.

For den sidste gælder, at der bliver udbetalt et såkaldt overgangsbetøb. Overgangsbetøbet har ikke noget at gøre med en senere sum til erstatning for tab af forsørger.

Spørgsmålet om hvem, der skal arve, bestemmes af to forhold, nemlig arveloven og et eventuelt testamente.

Hvis man ikke skriver testamente, tilfalder arven en gruppe af arvinger i den rækkefølge, som arveloven beskriver. Fætre og kusiner er ikke naturligt arveberettigede.

Hvis den afdøde efterlader sig både ægtefælle og børn, vil afdødes andel af formuen blive delt med halvdelen til ægtefællen og halvdelen til børnene.

Ved at oprette et testamente får man større mulighed for at ændre på fordelingen af arven. Man kan ved testamente selv disponere over 75 % af formuen, mens 25 % af formuen er tvangsarv.

Tvangsarvinger er ægtefælle samt livsarvinger (børn, børnebørn, oldebørn). I 2008 ændrede man arveloven, så man ved testamente kan begrænse tvangsarven til hvert af sine børn til kr. 1.360.000 (2022).

Et testamente er især nødvendigt, hvis man:

- Lever sammen uden at være gift.
- Har børn fra tidligere forhold.
- Vil testamentere bestemte beløb eller ting til bestemte foreninger eller personer.
- Ønsker at give arv til en, der er gift, uden at dennes ægtefælle får noget.
- Vil give arv til fætre, kusiner eller svigerbørn.
- Er enebarn, barnløs og ugift.
- Ikke har nogle arvinger og vil undgå, at arven tilfalder staten.

Enhver, der er gift eller fyldt 18 år og ved sin fulde fornufts brug, kan oprette et testamente. Det kan ske på fire måder:

Notartestamente med advokat

Advokaten sørger for, at testamentet er i overensstemmelse med arveloven. Det er forskelligt, hvor meget advokaten skal have for sit arbejde. Men man kan begrænse udgiften ved at forberede sig grundigt hjemmefra.

Man kan for eksempel samle oplysninger sammen om:

1. Hvor stor ens formue er.
2. Hvor stor ens gæld er.
3. Navne og adresser på de personer, foreninger eller institutioner, man gerne vil give arv.
4. Hvor meget og hvad de hver især skal arve.

Når man har skrevet testamentet, skal man underskrive det hos notaren på det lokale dommerkontor. Derefter bliver en udskrift af testamentet opbevaret på notarialkontoret. Skifteretten rekvirerer udskriften af testamentet, når de får besked om dødsfald.

Gebyret for at oprette et notartestamente er 300 kr. Derudover kommer udgifter til advokaten.

Notartestamente uden advokat

Man kan godt selv skrive testamente uden hjælp fra en advokat. Men der er en risiko for, at man bestemmer ting i testamentet på en måde, så de er i strid med loven.

Vidnetestamente

I stedet for at få en notar til at skrive under på, at ens identitet er rigtig, og at man er ved sin fulde fornuft, kan man lade to vidner gøre det. Det må ikke være personer, der er nævnt i testamentet, eller som på nogen anden måde har interesser i det, og vidnerne skal være fyldt 18 år. De efterladte skal selv sørge for, at et vidnetestamente kommer frem i forbindelse med dødsfald.

Nødtestamente

Er man på grund af akut sygdom eller andet nødstilfælde forhindret i at oprette et vidne- eller notartestamente, kan man på en hvilken som helst måde oprette et nødtestamente.

Der er ingen formkrav. Det vil sige, at enhver tilkendegivelse fra afdøde, såsom en sms, en besked på en telefonsvarer eller en e-mail kan være omfattet.

Et nødtestamente er kun gyldigt i tre måneder efter, at nødsituationen er ophørt.

Tilbagekaldelse

Man kan ændre eller kalde et testamente tilbage, når man ønsker det, dog ikke hvis testamentet er gjort uigenkaldeligt.

Det betyder kort og godt, at det ikke kan tilbagekaldes. Det vil typisk være relevant i et gensidigt testamente, hvor den ene af parterne har særbørn.

Skifterettens opgaver ved dødsfald

At skifte betyder at fordele. Man skaffer sig et overblik over afdødes ejendele og fordeler dem, enten så de er i afdødes ægtefælles fortsatte eje, eller så de bliver egentligt fordelt mellem afdødes arvinger.

Skifteretten indkalder selv den, der står som kontaktperson på *anmodningen om begravelse eller ligbrænding*, til et såkaldt åbningsmøde, oftest pr. telefon.

Men der kan gå imellem to og fire uger efter dødsfaldet, inden mødet finder sted. I den tid må arvingerne hverken fordele afdødes indbo eller gøre brug af formuemidler, f.eks. betale regninger. Boet skal så at sige opbevares på en betryggende måde, indtil skifteretten har valgt skifteform og gør boet op.

Hvordan kan boet deles?

På åbningsmødet beslutter man sammen med medarbejderen fra skifteretten, hvordan afdødes bo skal skiftes. Det er en god idé, hvis man inden åbningsmødet finder så mange papirer frem som muligt, der fortæller om boets størrelse og afdødes familieforhold.

I oktober 2021 fik vi en række ændringer i retsafgiftsloven, der forenkler reglerne, så de er mere overskuelige at administrere og forstå for alle parter. Både nu og fremover i forbindelse med boets behandling skal der betales en retsafgift til Skifteretten.

Ved boer, der udleveres til privat skifte (også forenklet) eller som behandles ved bobestyrer, betales 1.500 kr.

Ved privat skifte eller ved bobestyrer betales yderligere 9.000 kr., hvis arvebeholdningen overstiger 1,5 mio. kr.

Der betales 750 kr. for anmodning om:

- 1) skifte af et bo efter ægtefælleskifte m.v.
- 2) at genoptage et bo, f.eks. hvis en eller flere arvinger anmoder om, at en ægtefælle, der hensidder i uskiftet bo, skal skifte.
- 3) Dødsfaldskendelse.

De forskellige bobehandlingsformer kan i korte træk skitseres således:

1. BOUDLÆG

Boet kan afsluttes uden skiftebehandling, når værdien af boets aktiver – efter fradrag af *rimelige udgifter ved begravelsen, udgifter ved boets behandling, og gæld, som er sikret ved pant eller anden tilsvarende måde*, ikke overstiger kr. 47.000,- (2021).

Ved rimelige begravelsesudgifter forstås bl.a. kiste, urne, ligklæder, rustvognskørsel, annoncering, pyntning af kirke og kiste, korsang, bespisning af følge samt køb og anlæg af gravsted.

Er der tale om ganske særlige omstændigheder, kan skifteretten beslutte, at boet kan udleveres uden skiftebehandling, selv om værdigrænserne overstiger kr. 47.000,-, ligesom skifteretten kan vælge en anden skifteform, hvis der er tvivl om, hvorvidt de ovenfor nævnte betingelser er opfyldt.

Boet udleveres – efter skifterettens skøn – til

- en nærmeste efterladte.
- en institution, afdøde havde tilknytning til.

- den, der har betalt eller erklærer at ville betale begravelsen.
- en kommune eller statskassen.

Den, der får udleveret boet, hæfter ikke for afdødes gæld, men bliver forpligtet til at dække udgifterne ved begravelsen og boets behandling.

2. UDLÆG TIL EFTERLEVENDE ÆGTEFÆLLE

Hvis den afdøde efterlader sig en ægtefælle, kan skifteretten vælge straks at udlægge boet til ægtefællen. Det kræver, at værdien af ægtefællernes samlede nettoformue ikke overstiger kr. 820.000,- (2022).

Alle beløb, der kommer til udbetaling ved dødsfaldet, herunder alle livsforsikringsbeløb og engangsydelser i pensionssager, skal medregnes. Det er også en forudsætning, at ægtefællen "vedgår arv og gæld", det vil sige - står inde for alle rettigheder og forpligtelser, den afdøde måtte efterlade sig.

Der er dog den regel, at hvis det forventes, at afdødes bo er insolvent (det vil sige, at boets passiver overstiger aktiverne), kan den efterlevende ægtefælle efter nærmere fastsatte regler ansøge Skifteretten om at blive fritaget for afdødes gældsforpligtelse, og boet vil da blive behandlet ved bobestyrer, se punkt 6.

3. USKIFTET BO

Skifteretten følger her nogle regler, der udgør en mellemting mellem de bobehandlingsformer, der er beskrevet ovenfor og en egentlig skiftebehandling. Hvis der kun er fællesbørn i ægteskabet, har en ægtefælle altid ret til at sidde i uskiftet bo, idet fællesbørn ikke først skal give tilladelse.

Børn af afdøde, der ikke er fællesbørn (særbørn), og som er myndige, skal derimod give tilladelse, hvis den efterladte ægtefælle ønsker at sidde i uskiftet bo. Desuden er det nødvendigt, at

ægtefællerne har haft fælleseje, og at den efterlevende ægtefælle vedgår arv og gæld.

Den længstlevende har ifølge arveloven pligt til ikke at misbruge sin rådighed over det uskiftede bo.

Der kan være forskellige årsager til, at man ikke kan råde en ægtefælle til at sidde i uskiftet bo, f.eks.:

- hvis der kommer kapitalforsikringer til udbetaling,
- hvis der er specielle skattemæssige forhold,
- hvis den efterlevende ægtefælle er så ung, at han/hun kan forventes at ville gifte sig igen inden for en kortere årrække.

Endvidere skal man være opmærksom på, at der i det uskiftede bo indgår alt, hvad den længstlevende ægtefælle erhverver, for så vidt det ikke er gjort til fuldstændigt særeje. Det vil i mange tilfælde være sikrest at spørge en advokat til råds. Hvis den afdøde har haft delvis særeje, skal særejet undergives skiftebehandling.

Der er i dag mulighed for at aftale særeje, der kun har juridisk betydning ved separation og skilsmisse (skilsmissesæreje).

Skifteretten kan give tilladelse til uskiftet bo, selv om der er mindreårige børn, hvis deres værge accepterer det. I praksis gives en sådan tilladelse kun, hvis særbørnene bor hos den længstlevende ægtefælle.

Skulle det vise sig, at boet er insolvent, gælder der samme betingelser vedr. ansøgning om fritagelse for afdødes gældsforpligtelser som nævnt under punkt 2.

4. PRIVAT SKIFTE

Hvis ikke betingelserne for en af de ovenfor nævnte skifteformer er opfyldt, kan arvingerne vælge at få boet udleveret til privat skifte.

For at kunne gennemføre et privat skifte, er det en betingelse,

- at samtlige arvinger er enige om at anmode om privat skifte,
- at boet må antages at være solvent (aktiverne skal kunne dække afdødes gæld),
- at mindst en af arvingerne er myndig og solvent (i stand til at opfylde sine forpligtelser),
- at afdøde ikke ved testamente har udelukket privat skifte,
- at afgørende forhold i øvrigt ikke taler imod et privat skifte.

I forbindelse med udlevering af boet til privat skifte skal man være opmærksom på, at der skal indleveres åbningsstatus (en opgørelse over den afdødes aktiver og passiver pr. dagen for dødsfaldet) og evt. boopgørelse inden for nærmere fastsatte regler i skifteloven.

For at benytte denne skifteform skal arvingerne ikke vedgå arv og gæld. Man bør dog være opmærksom på, at hvis arvingerne helt eller delvist har delt boets aktiver uden at have opfyldt eller sikret opfyldelse af de forpligtelser, der kan kræves dækket i boet, hæfter arvingerne personligt og solidarisk for gælden. Almindeligt indbo og personlige effekter kan dog deles forinden.

5. FORENKLET PRIVAT SKIFTE

I mindre boer er der mulighed for et forenklet privat skifte, hvilket har den fordel, at der ikke – som tilfældet er ved Privat skifte – skal indsendes en egentlig boopgørelse. I forbindelse med boets udlevering skal der blot udarbejdes en opgørelse over boets aktiver og passiver. Der er forskellige betingelser, der skal være opfyldt for at anvende denne skifteform. Som eksempler kan nævnes, at arvingerne skal være myndige, og boet ikke må udløse boafgift eller tillægsboafgift.

6. BEHANDLING VED BOBESTYRER

Skifteretten kan udlevere et bo til behandling ved bobestyrer. Er arvingerne ikke enige om at skifte privat, eller er ingen af arvingerne myndige, vil denne skifteform blive valgt.

Hvis boet ikke er solvent, skal boet også behandles ved bobestyrer. Skifteretten beslutter, hvilken autoriseret bobestyrer, der skal behandle boet, men er arvingerne enige, kan de som regel få indflydelse der på.

Boafgiften

Ved de boer, der er omtalt under punkterne 4 (Privat skifte) og 6 (Bobestyrer), kan der blive tale om betaling af boafgift til staten. Ved de øvrige boer betales ingen bogafgift., betales ingen boafgift. Dog kan livsforsikringer, ulykkesforsikringer og andre kapitalforsikringer være boafgiftspligtige, uanset på hvilken måde boet behandles.

Boafgiftens størrelse fastsættes efter to skalaer, og er afhængig af arvingernes slægtsforhold til afdøde. Ægtefæller er fritaget for betaling af boafgift, og det samme gælder almennyttige institutioner.

Arvinger i den nærmeste familie:

Boet skal betale en boafgift på 15 procent af arv, når arven overstiger et bundfradrag på 312.500 kr. [2022]

Arvinger uden for den nærmeste familie:

Boet skal derudover betale en tillægsboafgift på 25 procent af arven.

Hæfte for afdødes gæld

Skiftes boet enten som boudlæg (punkt 1) privat skifte (punkt 4) eller forenklet privat skifte (punkt 5), hæfter arvingerne ikke for afdødes gæld.

Ved udlæg til efterlevende ægtefælle (punkt 2) samt uskiftet bo (punkt 3) hæfter ægtefællen for afdødes gæld.

Skifteretten indrykker et såkaldt "proklama" i Statstidende og proklama er obligatorisk i følgende boer: Udlæg til ægtefælle, uskiftet bo, privat skifte, forenklet privat skifte samt behandling ved bobestyrer.

I proklamaet opfordres afdødes almindelige kreditorer senest 8 uger efter annoncens offentliggørelse til at anmelde deres krav over for boet. Almindelige kreditorer, der ikke anmelder inden for 8 ugers fristen, mister deres ret til betaling.

Er der i boet midler til betaling af de anmeldte kreditorer, kan et privat eller forenklet skifte uden videre fortsætte. Er der derimod ikke midler nok, skal arvingerne – for at undgå personlig hæftelse – anmode Skifteretten om, at boet tages under behandling ved bobestyrer.

For at undgå eventuel hæftelse er det vigtigt, at arvingerne, bortset fra personlige effekter og almindelige indbogenstande, ikke fordeler boets aktiver, inden proklamafristen på 8 uger er udløbet. Derved undgås, at arvingerne udlodder arv, inden det er afklaret, om der er fuld dækning til afdødes kreditorer.

Pårørendes opgaver efter dødsfald

Når et menneske dør, ophører dets forpligtelser over for offentligheden. Derfor bør man som pårørende gennemgå afdødes forpligtelser, uanset om de eventuelt skal overtages af en efterlevende ægtefælle. Der er dog nogle begrænsninger for, hvilke aftaler man må opsige på afdødes vegne. Det kan man få hjælp til at finde ud af hos Skifteretten.

Man skal særligt være opmærksom på afdødes forskudsregistrering, pensionsudbetalinger, offentlige tilskud og ydelser, forsikringer, registrering af bil/båd, abonnementer på aviser/blade/telefon, medlemskab af foreninger, lejeaftaler af tv/pc/hvidevarer m.v., ejendomsskat, bankkonti, sociale medier m.v.

Elysium Begravelsesopsparing

Danske Bedemænd tilbyder en opsparingsordning, som gør det muligt for det enkelte menneske selv at drage omsorg for udgiften til egen begravelse. Ved at indsætte penge på en konto i Elysium kan man sikre sig, at der er penge til at dække udgifterne for den begravelse, man ønsker.

Opsparingen i Elysium Begravelsesopsparing sker på en spærret konto. Opsparingen har på den måde ingen indflydelse på tilde-
ling af ydelser som eksempelvis hjemmehjælp, boligstøtte.
Opsparingskontoen er desuden fritaget for beskatning.

Indbetaling på kontoen kan foretages når som helst, i valgfrie rater eller som engangsindskud. Der må højst opspares kr. 35.000,- på kontoen.

Elysium Begravelsesopsparing administreres af foreningen Danske Bedemænd. Oprettelse og mere information kan ske hos foreningens medlemmer eller hos Brancheforeningen Danske Bedemænd på telefon 45 93 14 11.
E-mail kontakt@bedemand.dk.

Se mere på www.elysium.dk eller scan QR-koden:

Elysium
BEGRAVELSESOPSPARING

Nyttige kontakter

ATP-Huset

Tlf. 70 11 12 13

www.atp.dk

Forsikringsoplysningen

Tlf. 41 91 91 91

www.forsikringogpension.dk – e-mail: fp@forsikringogpension.dk

Kirkeministeriet

Tlf. 33 92 33 90

www.km.dk – e-mail: km@km.dk

Kræftens Bekæmpelses Rådgivningscenter

Tlf. 35 25 75 00

www.cancer.dk – e-mail: info@cancer.dk

Landsforeningen Mistet barn

Tlf. 61 69 78 71

www.mistetbarn.dk – e-mail: koordinator@mistetbarn.dk

Landsforeningen "Spædbarnsdød"

Tlf: 39 61 24 51

www.spædbarnsdoed.dk – e-mail: forening@spædbarnsdoed.dk

Landsforeningen for efterladte efter selvmord

Tlf: 70 27 42 12

www.efterladte.dk – e-mail: info@efterladte.dk

Lønmodtagernes Dyrtidsfond

Tlf: 33 36 89 00

www.ld.dk – e-mail: ldmedlem@ldmedlem.dk

Udbetaling Danmark

70 12 80 83

www.borger.dk

Ældre Sagen

Tlf. 33 96 86 86

www.aeldresagen.dk – e-mail: aeldresagen@aeldresagen.dk

Telefonrådgivninger

Sct. Nicolai Tjenesten

Tlf: 70 12 01 10 og 33 12 14 00

Sind-linjen

Tlf: 70 23 27 50

Livslinjen

Tlf: 70 20 12 01

Børnetelefonen

Tlf: 35 55 55 59 og tlf. 116 111

Kræftlinjen

Tlf: 80 30 10 30

Forældretelefonen

Tlf: 35 55 55 57

Ung på Linje

Tlf: 70 12 10 00

Sorglinjen

Tlf: 70 20 99 33

Hjemmesider

Kort efter dødsfaldet

- organdonor.dk
- bedemand.dk

Ved anmeldelse af dødsfald

- personregistrering.dk
- borger.dk
- sogn.dk

Begravelse/bisættelse/askespredning

- skovbegravelse.nu
- danskskovbegravelse.dk
- km.dk – søg på 'askespredning'

Sorgprocessen

- sorglinjen.dk
- sorgvejviser.dk (vejviser over gratis sorggrupper i hele landet)
- sundhed.dk

Økonomi og jura

- elysium.dk
- sygeforsikring.dk

Tag stilling

- organdonor.dk
- minsidstevilje.nu

Alfabetisk indeks

Advokat	40	Fællesgrav	24
Arbejdsskadeforsikring	32	Gravsteder	24
Arv	39	Gravsten	24
Askespredning	25	Gruppelivsforsikring	38
ATP	34	Hjernedøds Kriteriet	8
Balsamering	20	Hjertedøds Kriteriet	7
Bank og pengeinstitutter	30	Jordfæstelse	23
Bedemand	15	Jordpåkastelse	23
Begravelseshjælp	31	Kirkegårde	24
Begravelsesfrist	14	Kistegaver	12
Begravelsesmyndighed	14	Kisteilægning	12
Begravelsesopsparing	50	Kommunal begravelse	31
Boafgift	47	Kremering	13
Bobestyrer	47	Krisebehandling	27
Bobehandling	42	Krisetegn	27
Borgerlig begravelse	26	Kristen højtidelighed	22
Børnesum	36	Ligklæder	12
Donation af krop	11	Ligpas	20
Donation af organer	8	Min sidste vilje	16
Dyrtidsportioner	36	Mindesten	25
Dødsanmeldelse	13	Muslimske ritualer	13
Dødsattest	13	Notartestamente	40
Dødfødsel	17	Nødtestamente	41
Efterindtægt	37	Obduktion	9
Efterlevelsespension	33	Organdonation	8
Elysium	50	Privat jord, grav	26
Feriemidler	37	Præst	22
Folkekirken	22	Retsafgift	42
Forsikringer	37	Skat	34

Skifteretten	42	Ukendtes grav	23
Sorg	27	Vedligeholdelse af gravsted	23
Sygeforsikringen Danmark	28	Vidnetestamente	41
Testamente	40	Zinkkiste	19
Tilskud til begravelse	30	Ægtefællesum	35
Tvangsarv	40	Åbningsmøde	43
Udlandet, død i	19		

Notater

Fotografisk, mekanisk, digital eller anden form for gengivelse af denne pjece eller dele heraf er ulovlig uden indhentet tilladelse fra foreningen Danske Bedemænd ifølge gældende dansk lov om ophavsret.

Sats og tryk:

Specialtrykkeriet Arco

41. udgave, januar 2022

ISBN NR. 978-87-90217-35-7

Brancheforeningen Danske Bedemænd
Engelsborgvej 52 – 2800 Kgs. Lyngby
45 93 14 11 – kontakt@bedemand.dk – www.bedemand.dk